

Svar på tal – vanliga frågor och svar om folkbildning

Notera! Studieförbunden tillhör de organisationer som får samhällsstöd för att bedriva folkbildning. När ordet *folkbildning* används här, avses *studieförbundens folkbildningsverksamhet*.

Notera! Statistik och andra fakta som här redovisas är på *nationell nivå*. (Komplettera eller ändra gärna till fakta/statistik för DIN kommun)

Folkbildningens tid är förbi, nu för tiden har den spelat ut sin roll!

- Så länge vi har individer i ett samhälle så behövs folkbildningen!
- Precis som folkbildningen hade en viktig roll att ge folk möjlighet att skaffa sig kunskap för att påverka sin livssituation när folkrörelserna växte fram i början av förra seklet, så har den det idag. Men genom åren och samhällsutvecklingen har behoven av kunskap givetvis både vuxit och förändrats. Som exempel kan nämnas att under andra halvan av 1900-talet fanns en stor grupp vuxna människor som inte fått lära sig engelska i skolan. Men tack vare studieförbunden har de haft bra möjligheter att komma komplettera denna kunskapslucka, vilket också många har utnyttjat. Ett annat exempel på samma sak numera är behovet av IT-kunskap, som många behöver men inte fått lära sig i den obligatoriska skolan. Även inom detta område har studieförbunden gjort – och gör fortfarande – stora insatser. Självklart kommer nya behov av kunskap att uppstå – var sak har sin tid.
- En annan aspekt av det här med IT handlar om den stora mängden information vi har tillgång till idag. Det är förstas positivt på det stora hela, men har också gjort det svårare för människor att bilda sig en uppfattning i viktiga frågor. Ju mer information vi har omkring oss, desto större blir behovet av att värdera och pröva olika uppgifter. Ta t.ex. detta med EMU-omröstningen. Det var en stor och komplex fråga som krävde tid för reflexion för att människor skulle få en djupare kunskap som de kunde göra till sin egen. Inför valet fick hela 162.000 människor i 5 500 aktiviteter arrangerade av studieförbunden, möjlighet att bilda sig en väl grundad åsikt i frågan. Andra komplexa frågeområden där studieförbunden fyller en liknande funktion idag handlar t.ex. om genteknik och miljö.
- Folkbildningen har också andra funktioner. Inte minst handlar det om att erbjuda människor mötesplatser och möjligheter att ingå i ett sammanhang. Att det finns mötesplatser i samhället - rum för samtal, åsiktsutbyte och gemenskap är ju faktiskt grunden för den svenska deltagardemokratin. Men mötesplatserna är inte givna, utan att t.ex. studieförbund, föreningar och partier verkar för att de ska finnas. Möjligheten att få träffas och samtala om viktiga frågor eller kanske utöva eller ta del av kultur, är alltså viktig ur en demokratisk synpunkt. Men minst lika viktig är den möjligheten ur ett folkhälsoperspektiv. Människor som deltar i studieförbundens verksamhet gör det frivilligt, för att de mår bra av att lära sig nya saker, att umgås med andra och delta i samhällsutvecklingen.

- Folkhälsan är alltså ett viktigt område, som idag prioriteras av både stat och kommuner, där studieförbunden gör stora insatser. Vi har många studiecirkelar som handlar om livsstilsfrågor, som stresshantering, kost, motion, droger osv. Men för människor som upplever ohälsa på grund av utanförskap eller ensamhet, kan en cirkel i nästan vilket ämne som helst betyda väldigt mycket. För dem blir kanske möjligheten att få komma ut och träffa andra, den sociala samvaron, det som påverkar hälsan i en positiv riktning. Det går inte att säga vad som får var och en att må bättre. Det kan vara att gå ner i vikt eller att sluta röka lika gärna som att skapa en lerkruka med händerna eller att diskutera krig och katastrofer tillsammans med andra. På många platser i landet, ofta i små kommuner, finns det ingen annan än studieförbunden som erbjuder den här möjligheten. Men även i storstäderna gör studieförbunden insatser för människor som upplever utanförskap och ensamhet, särskilt i bostadsområden som i högre grad än andra präglas av arbetslöshet, sjukskrivningar och lägre inkomstnivåer.
- Det faktum att studiecirkelarna och cirkeldeltagarna aldrig varit så många som nu, visar att folkbildningen fyller en mycket viktig funktion även idag. Att den är både modern och levande! Varje år är det 1,5 miljoner människor som deltar i en eller flera studiecirkelar.
- Ett levande föreningsliv är nödvändigt för att vi ska ha ett levande civilt samhälle! Och studieförbunden är både en del av och en resurs för det civila samhället. Idag när t ex invandrare och ungdomar visar ett ökat intresse för att organisera sig, har studieförbunden en viktig uppgift att erbjuda pedagogiska metoder, kunskap, lokaler och hjälp med administration.
- I utredningen Vem får vara med? (SOU 2004:51) har utredaren Nina Wadensjö gjort en enkät med 1034 ungdomar 18-30 år om deras erfarenheter och kontakter med studieförbunden. I enkätsammanställningen framgår att den studieform som passar ungdomarna bäst idag är studiecirkel en kväll i veckan. Och det är en myt att studieförbunden inte når ungdomarna idag. Deras cirkeldeltagande motsvarar deras andel av befolkningen.

Det är få som känner till eller överhuvudtaget bryr sig om studieförbundens olika profil, varför kan man inte bara slå ihop studieförbunden? Varför är ni så många?

- Vi studieförbund styrs av och är ett verktyg för våra medlemsorganisationer och därför kan vi inte bara skrota oss själva! Medlemsorganisationerna har olika profiler, vilket i sin tur påverkar studieförbundens profiler. På nationell nivå har vi omkring 260 medlemsorganisationer, dessutom samarbetar vi med ytterligare ca 80 organisationer. Medlemsorganisationerna representerar tillsammans en mångfald som är viktig för demokratin och för valfriheten. Olikheterna hos studieförbunden bildar tillsammans det breda utbud som ska göra det möjligt för folkbildningen att tillfredsställa människors olika behov. För lika viktigt som det är att fritt få välja politiskt parti, bank eller affär, så ska det vara fritt att kunna välja studieförbund!

- Den verksamhet som riktar sig till allmänheten och som marknadsförs i studieförbundens studieprogram kan upplevas som likartad, men den är bara en liten del av allt som studieförbunden gör. Det mesta sker i samarbete med våra medlemsorganisationer och föreningar, där ser man att verksamheten är väldigt bred och varierande. Men det finns också skillnader i den verksamhet som riktar sig till allmänheten, även om det, till en början, är svårare att se. Många gånger är det just de olika profilerna som gör att människor söker sig till ett visst studieförbund.

Studieförbunden är dåliga på att marknadsföra sig, de syns inte i kommunen!

- Jag skulle inte vilja säga att vi är dåliga på att marknadsföra oss. Det är cirka 1,5 miljoner människor som varje år deltar i en eller flera studiecirklar, så på något sätt måste vi ändå nå ut. Däremot tror jag att vi skulle kunna bli bättre på att synliggöra vår verksamhet för kommunen, t.ex. genom att förbättra våra verksamhetsredovisningar.
- Vi kanske inte syns med stora neonskyltar och dekaleringar, men vi syns för många människor i kommunen genom alla de mötesplatser som vi dagligen erbjuder. De senaste årens minskade anslag har gjort att vi tvingats dra ner på kostsam marknadsföring, t.ex. kursprogram och annonsering i lokalpress. Dessutom har flera lokala kontor slagits ihop, vilket innebär att man inte ser lika många stora skyltar på fastigheter mitt i stan. Detta är inget som är unikt för studieförbunden, många andra delar av samhället har tvingats göra likadant. Men det innebär inte att verksamheten försvunnit! Den största delen av vår verksamhet bedrivs tillsammans med våra medlemsorganisationer och med föreningar. Ofta tänker man kanske inte på att studiecirkeln i t.ex. teaterföreningen, musikklubben, idrottsföreningen eller aktionsgruppen, är en del av studieförbundens utbud.
- Vi är medvetna om vikten av att bli bättre på profilering och marknadsföring och vi försöker ständigt hitta nya platser och sätt att marknadsföra oss på. T.ex. syns vi ofta på bibliotek, gymnasieskolor och musikhus idag, och vi använder oss mer av flygblad, posters och Internet. Studieförbunden finns också ofta med på mässor, aktivitetsdagar och i det lokala föreningslivet. Vi tar gärna emot förslag på hur vi kan bli ännu bättre på att marknadsföra oss!
- Ja, vi kan bli bättre på att synliggöra vår verksamhet, framförallt för kommunen, men kommunen kan faktiskt också öka sina kunskaper om folkbildningen. Idag när företrädarna har mindre egen erfarenhet av folkbildning, finns det ibland bristande kunskaper. Kommunföreträdarna skulle kunna göra ett studiebesök hos något av studieförbunden för att se hur vi arbetar. Vi skulle välkomna det! Kommunen och studieförbunden måste tala mer med varandra, så att vi kan få förståelse och respekt för varandras uppdrag och villkor. Med en bättre dialog kan vi hitta former för att arbeta tillsammans mot gemensamma mål.

Det är fel att finansiera människors fritidsaktiviteter med skattebetalarnas pengar

- Men vad är fritidsaktiviteter, kan du dra en tydlig gräns för det? Idrotten och kulturen är exempel på två andra områden som får samhällsstöd. Vem ifrågasätter det? Fotboll och teaterbesök är väl fritidsaktiviteter? Men det finns fritidsaktiviteter som är bra, inte bara för individen utan för hela samhället och som många människor inte skulle kunna ta del av om den inte subventionerades. Jag tror att de flesta ser det som naturligt att det ska finnas en bred verksamhet i lokalsamhället som får människor att må bra. Idrott, kultur och studiemöjligheter är alla viktiga ingredienser. Att gå en kurs är ett sätt att så ett frö. Man lär sig något nytt och idéer föds. Det i sin tur kan få många följeffekter, t.ex. att någon får en idé till ett nytt företag, eller att någon orkar ta sig ur en långvarig sjukskrivning. Ur detta perspektiv är studieförbundens verksamhet väldigt viktig för kommunen.
- Studieförbunden har en bred kulturverksamhet som ger alla människor i kommunen möjlighet att både uppleva och utöva kultur. Aktuella undersökningar pekar på att människor går mot att mer och mer bli passiva kulturkonsumenter. Studieförbunden kan istället erbjuda kulturell aktivitet samtidigt som vi öppnar dörrar till professionell kultur.
- Möjligheten att få ägna sig åt eget skapande borde idag vara lika naturlig som möjligheten att få ägna sig åt teoretiska studier, ändå prioriterar det offentliga ofta att stötta kulturaktiviteter där människor deltar som åhörare och publik. Studieförbunden är en spegelbild av de behov som människor har. Därför är en stor del av vår verksamhet ämnen som slöjd, musik, akvarellmålning, vävning m.m. Det är en stor och bred kulturell insats, som är till glädje för invånarna – och därmed också för kommunen.
- Ungdomar lär sig att spela rock i våra rockcirklar, folk lär sig hantverk, att spela teater, dansa och mycket annat. Kulturen för samman människor! Vid sidan om att deltagaren skaffar sig nya insikter och kunskaper ger cirkeln möjligheter till samtal med människor man annars inte skulle komma i kontakt med. Att det lokala kulturlivet bubblar och lever är viktigt, eftersom det kan påverka en Orts attraktivitet och på så sätt också den lokala ekonomin.
- Ett offentligt stöd till studieförbunden är inte bara ett stöd till folkbildningen, det är också ett stöd till det civila samhället. Ska vi ha ett fungerande civilsamhälle, så är de fria studieförbunden och föreningsfrihet en viktig del i detta. Grunden i en demokrati är att det finns mötesplatser, där människor får tillfällen att tala med varandra, få förtroende för varandra och utvecklas tillsammans. Och det är precis vad man får i studiecirkelarna. Därför kan det sägas att alla cirklar, oavsett ämne, är en del i den svenska demokratin som bör stöttas.

Deltagarna kan betala själva för att gå i studiecirkel.

- Deltagarna betalar faktiskt också själva för att gå i studiecirkel, men de behöver inte betala hela kostnaden själva. Vissa människor skulle kanske ha råd med det, men långt ifrån alla. Och om inte alla har möjlighet att delta i verksamheten så går syftet med folkbildningen

förlorat, dvs. att nå eftersatta grupper och att utjämna klyftor i samhället. Vi ska erbjuda studieverksamhet som utvecklar människorna och samhället. Vi ska bevara kulturarv och föra viktiga traditioner och kunskaper vidare, kanske för att skapa nya? Utan samhällsstöd blir det svårt att bedriva verksamhet som är extra kostsam och krävande, t.ex. verksamhet för funktionshindrade, invandrare och ungdomar. Anslagen till studieförbunden gör det möjligt för många människor att vara aktiva, oberoende av egna ekonomiska tillgångar. Det tycker vi är bra!

- Ideell verksamhet är inte kostnadsfri, men absolut kostnadseffektiv. För varje krona som satsas på ideell verksamhet, får samhället tillbaka en ”samhällsnytta” som är svår att mäta i pengar. Som all annan verksamhet behöver även ideella föreningar och studieförbund en organisation för att fungera. Det fordras lokaler och utbildade ledare, liksom administration och resurser för att utveckla verksamheten. Därför behöver vi ett generöst generellt stöd som kan ge studieförbunden och föreningsliv en långsiktig stadga. Det, menar vi, är pengar som ger mångfalt tillbaka!

Folkbildningen lockar inte de unga i befolkningen.

- Det är en myt att det inte finns ungdomar inom folkbildningen. De motsvarar sin andel av befolkningen. När det gäller unga killar så är de till och med fler än vad de är i andel av befolkningen, de unga tjejerna är dock något underrepresenterade. Framförallt deltar ungdomarna i rockmusikverksamhet men de är också många i teater- och rollspelscirklar.
- Vi ser kontinuerligt ett växande behov av kunskap, inte minst när det gäller föreningskunskap från ungdomar som vill organisera sig. Detta är naturligtvis något vi stöttar. Vår ambition är att ungdomarna, liksom alla andra grupper vi arbetar med, ska bli fler i vår verksamhet och också finnas representerade inom alla olika ämnesområden. Vi jobbar med detta, med ibland får man helt enkelt acceptera att olika verksamheter lockar olika människor. Exempelvis lockas pensionärerna inte så mycket av rockmusikverksamheten än och ungdomarna inte så mycket av datacirklar. Det är inget fel med det! Det har också visat sig att ungdomar som väl kommit in i folkbildningen, t.ex. genom att delta i rollspelscirklar, återkommer i annan verksamhet inom sinom tid.

Kommunen har för dålig ekonomi. Vi har inte råd med större anslag.

- Det här är ju en fråga om kommunal prioritering, om vilken samhälls- och kultursyn kommunen har. Det handlar om vilka resurser kommunen är beredd att lägga på medborgarnas utveckling, kompetens, delaktighet och engagemang. Räknar ni med studieförbunden i arbetet med t.ex. kultur och folkhälsa? Tar ni i beaktande att vi skapar mötesplatser mellan människor? Om kommunen vill att de mötesplatserna ska finnas kvar så fordras det ett samhälleligt stöd.
- Detta argument har använts i många kommuner som motivering för neddragningar av folkbildningsanslaget. Samtidigt har kommunerna generellt sett utökat kulturförvaltningen och anslagen till de egna kulturinstitutionerna. Likaså har fritidssektorn i stort varit

gynnad. Det är svårt att se något sakligt argument varför just folkbildningsverksamheten ska missgynnas?

- Det är inte de fattigaste kommunerna som nollat anslagen, utan ofta de rikare.
- Varje kommunal krona satsad på folkbildning innebär, att ytterligare XXX kronor (ofta upp till cirka 4-5 kr) genereras i form av statliga och landstingskommunala anslag, som i slutändan kommer kommunen och dess invånare till godo i en eller annan form. Det blir mer verksamhet, fler arbetstillfällen, mer skatteintäkter osv.
- Vi tror att det finns många saker som kommunen och studieförbunden kan arbeta tillsammans med, eftersom många av våra mål sammanfaller. Vi ska – både studieförbund och kommuner – arbeta för att främja demokratin, höja utbildningsnivån i samhället, erbjuda kulturverksamhet osv. En idé är att vi bildar en arbetsgrupp, med representanter från både kommunen och studieförbunden, för att diskutera igenom hur vi kan samarbeta på ett mer effektivt sätt.
- Om kommunen visste hur mycket de kommunala anslagen genererade i form av ökade kunskaper om den egna kommunen och goda samtal människor emellan, så skulle troligtvis den pott som fördelas till studieförbunden vara större. För samtalen och de ökade kunskaperna om kommunen skapar i sin tur förutsättningar för engagemang och utveckling i kommunen. Det hänger både på studieförbunden och kommunen att utveckla dialogen sinsemellan.

Hur kan ni öka verksamheten när ni får mindre anslag? Har kvaliteten blivit sämre?

- Vi kan öka verksamheten genom att det finns en stor efterfrågan på folkbildning och vi har också blivit duktigare på att inspirera till att verksamhet kommer igång, både i nya och gamla föreningar. Trots den stora efterfrågan som finns på folkbildning har de offentliga anslagen minskat och vi har varit tvungna att effektivisera. Vi har slimmat våra organisationer och slagit ihop eller stängt lokalkontor. Vi har också dragit in på kostnader för administration. Givetvis finns det en gräns för hur mycket vi kan effektivisera innan det går ut över kvaliteten. Inom studieförbunden ägnar vi oss mycket åt arbete och diskussioner om kvalitet i verksamheten. Vi vet att kvalitetsfrågorna är avgörande för vår trovärdighet och för vår framtid.

Vilken kompetens har era ledare egentligen?

- En cirkelledare behöver inte ha lärarkompetens, utan folkbildningskompetens. Folkbildningens pedagogik innebär att cirkelledaren har förmåga att ta vara på gruppens samlade erfarenheter och leda kunskapssökandet vidare utifrån deltagarnas önskemål. Självklart erbjuds våra cirkelledare introduktionsutbildningar och fortbildning för att kunna fullfölja sin folkbildande uppgift. Ledarkompetensen är varje studieförbunds enskilda ansvar.

Ni gör samma sak som kommersiella utbildningsanordnare, varför skall ni då ha offentliga anslag?

- Det är sant att studieförbunden i viss mån uppträder och konkurrerar på utbildningsmarknaden, eftersom vi erbjuder vuxenutbildning eller åtar oss uppdrag. Det är däremot inte till den verksamheten som vi använder våra offentliga anslag. De offentliga anslagen använder vi till folkbildning, som är vår huvudsakliga verksamhet. Folkbildning skiljer sig väsentligt från reguljär utbildning och har helt andra villkor. Deltagarnas förutsättningar och motiv skiljer sig, liksom arbetsformer och mål. Att några studieförbund genomför vuxenutbildning eller annan uppdragsverksamhet, beror på att de har kompetens och möjlighet att göra det. Men det finns behov av att studieförbunden klargör skillnaderna mellan folkbildning och annan utbildning.

Finansieringen av folkbildningen kan staten sköta

- Kommunen måste ta ansvar för att den lokala demokratin utvecklas och för att det finns ett brett lokalt kulturliv, det kan inte staten göra. Kommunen måste också ta ansvar för människorna i den egna kommunen. För det är precis vad det handlar om – människorna! Studieförbunden finns inte för sig själva, utan för sina deltagare. Vi är organisationer som bidrar till att utveckla kommunen. Utan studieförbunden skulle mycket viktig lokal verksamhet försvinna och föreningsliv och folkrörelser stå utan studieförbundens viktiga stöd.
- -Som vi ser det, bör staten, genom ett bra generellt anslag, visa att folkbildningen är en nationell angelägenhet vars verksamhet bidrar till att utveckla individer och samhället i stort. Individen måste själv ta ställning till vad han/hon vill lära, hur och när, men stat och kommun måste ta ett *gemensamt* ansvar för att möjligheterna och förutsättningarna finns.

Studieförbunden håller mest på med ekonomiska transfereringar till föreningslivet. De bör inte få något offentligt stöd för det.

- Flera av studieförbunden har bildats av föreningar och folkrörelser för att stödja dem i deras studiebehov. Det samhällsstöd som studieförbunden får ”transfereras” inte till föreningarna. Det bidrar till att vi kan genomföra studiecirklar, kurser, föreläsningar och kulturarrangemang tillsammans med våra medlemsorganisationer.
- Att arbeta frivilligt och ideellt är inte kostnadsfritt, vilket många människor verkar tro. Ideella organisationer behöver inkomster för att betala för t.ex. lokaler, administration och ibland också personal. Det gäller för de flesta stora ideella organisationer som finns i Sverige. Den ideella sektorn kan dock generera både pengar och arbetstillfällen och bör därför ses som kostnadseffektiv! För varje krona som stödjer det frivilliga föreningslivet, samlingslokalerna och studieförbunden får samhället tillbaka en ”samhällsnytta” som är svår att mäta i pengar.

- I flera Europeiska länder prioriteras det ”civila samhället”, som bl.a. består av just föreningar och andra lokala sammanslutningar, högre än det gör i Sverige. Där räknar man betydligt mer på hur mycket pengar och arbetstillfällen den ”sociala ekonomin” genererar.